

Innspill til behandlingen av forslaget til Statsbudsjett 2022

Utdannings- og forskningskomiteen	26.oktober 2021
Kontakt for oppfølging: Mari Sundli Tveit	
Telefon: 934 29 699	E-post: mstv@forskningsradet.no

Solberg-regjeringens forslag til statsbudsjett vil ikke gi det nødvendige taktskiftet i satsingen på forskning og innovasjon som Norge trenger. Vi er i gang med en krevende omstilling av en oljeavhengig økonomi, som skal sikre eksportinntekter fra og arbeidsplasser i nye næringer, og møte behovene til en aldrende befolkning. Den nye regjeringen har satt som mål å øke norsk eksport utenom olje og gass med minst 50 prosent og øke FoU-investeringene til 3 prosent av BNP innen 2030. Dette vil ikke skje av seg selv. Grunnplanken for å lykkes er økte investeringer i utdanning, forskning og innovasjon. Vi må våge å satse store midler der vi har størst fortrinn, som fornybar energi og industri, hav, helse, IKT og digital teknologi. Rammene for omstillingen er at bærekraftmålene nås innen 2030, så det haster.

Regjeringen foreslår å bevilge om lag 42,7 milliarder kroner til FoU i 2022. Forskningsrådets budsjetter får også i år realnedgang, etter gjentatte engangskutt på til sammen 1,7 mrd. kroner de siste fem årene. Årets budsjett inkluderer 650 mill. kroner som er ren tilbakeføring av bevilgningsnivået til før engangskuttene i 2021. I tillegg finansieres opptrappingsplanene til teknologiløftet, omstilling og høyere utdanning gjennom nye omdisponeringer av 437 mill. kroner av midler som Stortinget allerede har bevilget til Forskningsrådet, og der midlene i stor grad allerede er satt i arbeid. Dette innebærer at Forskningsrådet vil måtte bremse utlysningsnivået for å kunne dekke allerede inngåtte forpliktelser. **Departementer med små forskningsbevilgninger rammes særlig hardt av dette. Forskningsrådet foreslår derfor at nye satsinger på disse departementenes budsjetter finansieres med vekst og ikke ved omdisponering av avsetninger som allerede er forpliktet til andre formål.**

Norge må investere i forskning og innovasjon på linje med det andre europeiske land og OECD-land investerer. Regjeringen har forpliktet seg til 1 prosent av BNP på forskning og forskningsdrevet innovasjon og forslaget innebærer 1,07 prosent av BNP. Det er mindre enn mange land vi konkurrerer med. Forskningsrådet har anbefalt at det offentlige investerer minst 1,25 prosent. Dette er tråd med Europakommisjonens anbefaling på 1,25 % for alle EU-land. Det vil tilsi et samlet budsjett til forskning og innovasjon på i overkant av 50 mrd. kroner.

Forskningsrådet har tatt til orde for et bredt tvverrpolitisk omstillingsforlik i Stortinget. Landet har ikke en forpliktende plan for et Norge etter oljealderen og den omstillingen som kreves. Det er dette Stortingets og den nye regjeringens mest påtrengende oppgave. De politiske partiene må søke sammen om ambisjoner og retning. Hurdalsplattformen inneholder mange fragmenterte tiltak for omstilling. Regjeringen og departementene må tenke helhetlig og sikre en langsiktig satsing på forskning og innovasjon for å muliggjøre omstillingen, i samarbeid mellom næringsliv, offentlig sektor og akademia.

Store strategiske FoU-bevilgninger og den globale konkurransen om utvikling av nøkkelteknologier må høyt opp på den politiske dagsorden, hvis ikke Norge skal bli hengende etter. Tempoet øker i det globale kappløpet om utvikling av nye teknologier og løsninger knyttet til bærekraft og digital transformasjon. Norge trenger tilsvarende rammer og satsinger på en forsknings- og innovasjonsbasert grønn giv som andre land, om vi skal lykkes.

Staten fortsetter å inndra eller omdisponere midler fra Forskningsrådets avsetninger for femte år på rad. Det er i ferd med å føre til full brems i utlysning av midler de nærmeste årene. Inntektsnivået fra 2020 blir tilbakeført i 2022, men inntektstapet på 1,7 mrd. kroner medfører i verste fall at hele årsbevilgningen til noen områder kun går til dekning av inngåtte forplikter. Forskningsrådet har 27 mrd. kroner i framtidige kontraktsfestede forpliktelser overfor forskningsmiljøene, bedrifter og offentlig sektor. Reduksjonen i tidligere års forskningsbudsjetter vil få konsekvenser for investeringsnivået fremover. Dette vil ramme forskningsmiljøene hardt og føre til svekket rekruttering og tap av kapasitet og kompetanse.

Når midler til å betale for deltakelse i EUs rammeprogram også trekkes inn fra sektordepartementenes budsjetter til konkurranseutsatt forskning og innovasjon, fører dette til en uheldig vridning i bruken av forskningsmidler på flere sektorområder.

Det er svært uheldig at det ikke er vekst til grunnleggende langsiktig forskning. Budsjettforslaget innebærer tvert imot at det blir noe reduksjon i midler til utlysning. Forskningsrådet har blitt enige med forskningsinstitusjonene om et nytt fellesløft til tverrfaglig forskning, med et samlet budsjett på 1 mrd. kroner. Dette blir heller ikke finansiert med regjeringens budsjettforslag. Fellesløftet er et spleiselag der hver institusjon selv finansierer halvparten av beløpet det er søkt om fra Forskningsrådet.

Det er også uheldig at det foreslås store uspesifisert kutt i løpende næringsrettet FoU-aktivitet på Næringsdepartementets budsjett (920.50). Dette er ikke det Norge trenger i en situasjon der landet og næringslivet i hele landet står overfor store utfordringer når det gjelder rask omstilling og markedstilpasning.

Vi må også forsterke forskningssamarbeidet med andre land, særlig gjennom Horisont Europa. Budsjettforslaget har ingen økning til stimuleringsordningene som skal sikre høyere returandel av 25 mrd. kroner Norge skal betale inn i løpet av programperioden. Større ambisjoner for norsk deltakelse må følges opp med midler til Forskningsrådets mobiliserings- og stimuleringsinnsats. Instituttene er avgjørende for næringslivets og offentlig sektors deltakelse. STIM-EU er en ordning som gir instituttene en målrettet økning i grunnbevilgningen ved suksess i Horisont Europa, og uten denne ordningen har ikke instituttene økonomi til å kunne delta. Økt deltakelse må følges opp med økte rammer til STIM-EU.

Ytterligere reduksjoner i virksomhetsbudsjettet på 40 mill. kroner vil svekke Forskningsrådets evne til å ivareta sitt brede samfunnsoppdrag overfor forvaltningen og forskningssektorene. Virksomhetsbevilgningen har dermed blitt kuttet med 178 mill. kroner fra 2016 til 2022, en reduksjon på 23 prosent. Dette er i hovedsak ekstraordinære kutt, utover ABE. Forskningsrådet har vært i front i digitalisering blant forskningsfinansierende organisasjoner internasjonalt, og mye effektiviseringspotensialet er allerede tatt ut. I 2020 tilsvarte virksomhetskostnadene under 7,1 prosent av FoU-budsjettet.

Det er viktig for omstillingsevnen at Norge har et heldekkende og velfungerende virkemiddelapparat, som kan stimulere til og legge til rette for forskning, innovasjon og utvikling i næringslivet. Kuttene i bevilgningene til Forskningsrådet, og de øvrige aktørene i virkemiddelapparatet, fører til tap av framdrift og kompetanse som vil være avgjørende når regjeringens mål om 2 prosent av BNP til FoU i næringslivet innen 2030 skal realiseres.